

Historickosrovnávací metoda

= základní metoda historickosrovnávací jazykovědy, která kombinuje zkoumání jevů doložených v historii jednoho jazyka se srovnáváním odpovídajících údajů v jazycích příbuzných.

č. *lepit, lpět a lnout*:

lepit (b. *lepjá*, mk. *lepi*, srb. ch. *ljèpiti, lijèpiti, lépiti*, sln. *lepíti*, slk. *lepit'*, hl. *lèpic*, dl. *lèpiš*, p. *lepić*, r. *lepít'*, ukr. *lipýty*, br. *ljapíc'*, vše 'lepit' aj.) < psl. **lèpiti* < ie. **loip-* 'pomazat tukem, lepit (se)' (> stind. *lepayati* 'pomazává', gót. *bi-láibjan* 'zanechávat')

lpět (slk. *l'piet'*, stč. *lpěti*, č. *lpět*, stp. *lpieć*, p. dial. *lpić*, vše 'přiléhat, lpět' aj.) < psl. **l'pěti* < ie. **leip-* 'pomazat tukem, lepit (se)' (> stind. *limpati* 'maže, lepí', ř. *λίπος* 'tuk', sthněm. *bilīban*, něm. *bleiben* 'zůstávat', lit. *līpti* 'lpět, uváznout' aj.)

lnout (slk. *lnut'*, p. *lnąć, lgnąć*, r. *pril'nút'* aj., vše (při)lnout, (při)lepit se') < psl. **l'pnoṭi*

psl. **lèp-* a **l'p-* = dvě varianty jednoho kořene, jen odlišené ablautem kořenového vokálu

Kořen = sémantická a morfologická báze, která nemá žádné derivační elementy a nelze ji dále segmentovat (struktura CVC-: iniciála – vrchol – kóda)

Kmen = základní derivace od kořene vytvořená zpravidla napojením nejméně jednoho kmenotvorného afixu

Kmen atematický = kmen, který nemá tematický vokál *e/*o: např. ie. **bher-ti* 'nese' – na kořen se přímo napojují koncovky. Příklad na tematický kmen (na

kořen se napojuje tematický vokál): *bher-e-ti/*bher-o-ti (> véd. bhár-a-ti ‘nese’)

Ablaut = specifické střídání vokálu v kořeni nebo v sufixu, které bylo důležitou součástí slovotvorných prostředků v ie. prajazyce, částečně bylo funkční i v praslovanštině.

Stupeň plný (PS)

oslabený (redukovaný, nulový) (RS)

o-stupeň (OS)

zdloužený (DS)

ř. πέτ-ομαι (PS) ‘letím’ – έ-πτ-όμην (RS) ‘vlétl jsem’ – ποτ-έομαι (OS) ‘poletuji’ – πῶτ-άομαι (DS) ‘létám’ < ie. *pet-

psl. *grǫměti (RS) a *gromь (OS) (ie. *ghrem- ‘hlasitě znít, hřmět’) (sloveso :: deverbální substantivum)

psl. *nesti (PS) a *nositi (OS) (ie. *nek- ‘nést’) (základní sloveso :: iterativum)

psl. *merti (PS) a *moriti (OS) (ie. *mer- ‘umírat’) (základní sloveso :: faktitivum)

psl. *beřo (PS), *bǫrati (RS) (ie. *bher- ‘nést’) (přezens :: infinitiv)

Hlásková responze: xA = yB

Na základě hláskových responzí lze jednak rekonstruovat hlásky (fonémy) prajazyka, jednak odhalovat hláskové zákony platné pro prehistorické období vývoje příslušných jazyků

Kontiuant = termín pro doložené pokračování nějakého rekonstruovaného elementu, hlásky, morfému nebo lexému.

Ie. **(H₁)leudh-* ‘(svobodní) lidé’ > lit. *liáudis* ‘lid’, lot. *lāudis* ‘lid’, sthn. *liut* ‘lid’, stangl. *lēod* ‘lidé’, ř. *ἐλεύθερος* [= *eleutheros*] ‘svobodný’

Slabičné sonanty

Ie.	Stind.	Ř.	Lat.	Germ.	Lit.	Psl.
ṃ	a	α	em	um, un	im	im > ɛ
ṇ	a	α	en	un	in	in > ɛ
ṛ	ṛ	ρα, αρ	or, ur	ur	ir, ur	ѣ, ѣ
l̥	ṛ	λα, αλ	ol, ul	ul	il, ul	ѣ, ѣ

Ie. **dekṃ-* ‘deset’ > lat. *decem*, ř. *δέκα* [= *deka*], gót. *taihun*, stind. *dásā*, lit. *dešimt*, psl. **desętъ*

Ie. **kṛd-* ‘srdce’ > ř. *καρδία* [*kardia*], lat. *cor*, lit. *širdis*, psl. **sṛdbce*

Ie. s = iá. s, š, h = ř. s, h, 0 = lat. s, r = gót. s, z = lit. s, š = psl. s, š, ch

Ie. **septṃ* > av. *hapta*, ř. *ἑπτά* [= *hepta*], arm. *ewt'n* :: stind. *saptá*, lat. *septem*, gót. *sibun*, lit. *septynì*, psl. **sedmъ*

Indoevropské konsonanty

Labiály p b bh

Dentály t d dh

Veláry palatální k' g' gh

Veláry prosté k g gh

Klasifikace období od ie. prajazyka do vzniku slovanských jazyků:

1. postupná diferenciacie ie. prajazyka – kolem 4. tis. př. n. l.
2. západoindoevropština (prae evropština) – 3000–1500 př. n. l.
jazykové kontinuum ie. dial. Evropy (kromě egejské oblasti)
3. protobaltština – 1500–700/500 př. n. l.
4. protoslovanština (předslovanština, raná praslovanština) – 700/500 př. n. l.–
300/400 n. l.
5. praslovanština – 300/400–1000 n. l.